

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Mevrouw mr. drs. I.K. van Engelshoven
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

Datum: 30 september 2020
Telefoon: 06 14 82 91 06
E-mail: jansen@vsnu.nl

Ons kenmerk: VSNU 20/076 U
Uw kenmerk: -
Bijlage(n): -

Onderwerp: Monitoren open access publicaties 2019

Hooggeachte mevrouw Van Engelshoven,

Samenvattend

In 2014 heeft de VSNU met staatssecretaris Dekker afgesproken open access publicaties te gaan monitoren. Door middel van dit schrijven levert de VSNU deze cijfers voor de vierde maal aan over het jaar 2019. We zien dat het aantal open access publicaties blijft toenemen en conform verwachting wat versnelt. Verwachting is dat we volgend jaar een sterkere sprong kunnen laten zien als gevolg van de recente deal met Elsevier en door het opschalen van alternatieve routes. De verdere stappen naar 100% open access is een uitdaging waartoe momenteel een haalbaarheidsstudie loopt en waarbij ook het belang van een breed nationaal consortium wordt onderzocht. U bent al veelvuldig betrokken, maar we dringen hierbij aan op een nog actievere rol van OCW. VSNU zal samen met uw ministerie vol inzetten om het streven 'open access is de norm', waar te maken.

Meetmethode sinds 2016

In onze berichtgeving over de 2017-cijfers (kenmerk VSNU 18/188U) hebben we de gehanteerde meetmethode toegelicht. Dit is een decentrale methode waarbij alle universiteiten, op basis van de in 2015 vastgestelde definitieraamwerk (kenmerk VSNU 17/244 U), tellingen hebben verricht van open access publicaties, waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen "goud", "hybride" of "groen". Deze tellingen maken onderdeel uit van de jaarlijkse uitvraag door de VSNU van onderzoeksinput en -output. Onlangs hebben we besloten deze meetmethode te blijven te continueren, in ieder geval tot en met 2020¹.

---

¹ In eerdere jaren hebben we gerapporteerd over mogelijk alternatieven voor de huidige arbeidsintensieve decentrale methodiek. Deze meer centrale methoden zijn het afgelopen jaar door UKB geëvalueerd. Op basis van de vergelijking is geconstateerd dat er op instellingsniveau soms flinke verschillen tussen methoden zitten. Deze verschillen kunnen vaak verklaard worden door de incompleetheid in dekking van gebruikte bronnen en door verschillen in detectiemethoden tussen de instellingen. Op basis daarvan is besloten om tussentijds niet van methode te wisselen en voor de rapportage van één landelijk cijfer de resultaten van de decentrale methode als basis te blijven gebruiken. De andere methoden laten min-of-meer dezelfde tendensen zien.

Onderstaande gegevens moeten daarbij beschouwd worden als richtinggevend.

Meetresultaten 2016-2019

We leveren de cijfers over de percentages open access publicaties aan, net zoals we dit afgelopen jaren hebben gedaan, vanuit het vastgestelde definitieraamwerk. Van belang is dat we sinds 2015 gezamenlijk hebben vastgesteld dat we ons in de monitoring beperken tot alleen peer-reviewed artikelen maar dan zowel van Nederlanders die corresponding auteur zijn als wel co-auteur. Daarmee leggen we de lat hoog, co-auteurs worden in open access beleid nauwelijks meegenomen, zowel niet internationaal als nationaal (NFU). In de monitor definiëren we open access als "gratis en permanent beschikbaar op de website van de uitgever of in een vertrouwde repository".

Uit de cijfers (tabel 1) blijkt dat 62% van de peer-reviewed artikelen uit 2019 van 14 Nederlandse universiteiten open access beschikbaar is. Dit was 42% bij de artikelen uit 2016, 50% uit 2017 en 54% uit 2018, bij meetmomenten in tweede kwartaal van respectievelijk 2017, 2018 en 2019. Het aantal open access publicaties gaat omhoog en de afvlakking in 2018 was maar tijdelijk.

Tabel 1: Percentages OA publicaties 2016-2019 Nederlandse universiteiten per categorie

"Goud, DOAJ OA ² "	"Hybride en niet DOAJ OA ³ "	"Alleen groen OA ⁴ "	Totaal OA
13%	20%	9%	42% (2016)
17%	23%	10%	50% (2017)
19%	24%	11%	54% (2018)
21%	29%	12%	62% (2019)

Verwachting voor 2020

Voor 2020 verwachten we een flinke stijging van circa 12-15% en komen we rond de 75% uit. Dit is vooral het gevolg van de onlangs afgesloten overeenkomst met Elsevier wiens tijdschriften bijna een kwart vertegenwoordigen van de totale Nederlandse wetenschappelijk output in peer-reviewed tijdschriften. De stijging in de categorie "Hybride en niet DOAJ OA" zal zich dus versterkt doorzetten in 2020. Dit is het gevolg van een groter aandeel open access bij de transformatieve deals met uitgevers. Het Nederlandse succes in groei open access ligt dus voor groot deel in de succesvolle onderhandelingen met grote uitgevers in combinatie met betere kengetallen, betere ondersteuning aan onderzoekers en betere workflow bij uitgevers. Deze zullen we de komende jaren moeten doorzetten naar duurzame afspraken inclusief bijhorende cultuuromslag bij alle wetenschappers. Daarbij is internationale samenwerking essentieel voor een mondiale omslag maar ook om gezamenlijk de andere kleinere uitgevers op een efficiënte wijze te ondersteunen in hun omslag naar open access. Daarbij is soms extra geld nodig die momenteel buiten de universiteiten liggen.

² Om te bepalen welke tijdschriften open access beschikbaar zijn, hebben we ons gebaseerd op de Directory of Open Access Journals (DOAJ). Dit is een online register van open access, peer-reviewed tijdschriften.

³ Onder "Hybride en niet DOAJ OA" verstaan we open artikelen in betaalde tijdschriften en open artikelen in open tijdschriften die niet zijn opgenomen in de DOAJ;

⁴ "Alleen groen OA" betreft artikelen die alleen open access toegankelijk zijn doordat ze beschikbaar zijn via een 'trusted repository'. In 'trusted repositories' is dus niet gezocht naar artikelen uit DOAJ-tijdschriften en hybride artikelen.

In het definitieraamwerk nemen we co-auteurs mee. Ongeveer de helft van ons onderzoek wordt gepubliceerd als co-auteur welke niet afgedekt worden door onze deals met uitgevers. Relatief vaak heeft een internationale corresponding author geen open access verplichting en kan niet gebruik worden gemaakt van kosteloos open access publiceren. Deze artikelen moeten alsnog via de groene route door de VSNU open access worden gemaakt.

Bijdrage groene route

Vanaf 2020 verwachten we ook een groei in het aandeel "*Alleen groen OA*". In 2019 is het pilotproject "You share, we take care", waarbij we uitvoering geven aan amendement Taverne (Artikel 25fa), positief geëvalueerd. Daardoor zijn we begin 2020 begonnen met verdere opschaling. Dit zal het percentage "*Alleen groen OA*" vanaf 2020 sneller doen toenemen. Echter hoe succesvoller de andere routes zijn, hoe kleiner het aandeel groen dat nodig is. Benadrukt moet worden dat we de groene route als (tijdelijk) vangnet zien voor die publicaties die niet via uitgevers als open access gepubliceerd kunnen worden. Aandachtspunt is dat de huidige groene route via Taverne niet Plan S compliant is (zie volgende pagina).

Hoger percentage na embargoperiode

We willen alvast melden dat vooral het percentage "*Hybride en niet DOAJ OA*" en percentage "*Alleen groen OA*" voor 2016-2018 met terugwerkende kracht hoger uitvallen als we nu zouden meten. Dit na-ijleffect komt enerzijds doordat uitgevers na verloop van een bepaalde periode artikelen alsnog openzetten ("moving wall open access") en anderzijds omdat veel (maar niet alle) uitgevers embargoperiodes afdwingen ten aanzien van groen. Dit impliceert dat het uiteindelijke percentage van 2020 pas vanaf 2022-2023 echt duidelijk wordt. Over dit na-ijleffect zal vanaf eind 2021 uitgebreider gerapporteerd worden, gebruikmakend van alternatieve centrale methoden. Dit in het kader van de gestelde ambitie van 100% open access in 2020 en vervolg stappen vanaf 2021.

Samen verder vormgeven 100% open access ambitie

Stakeholders in het hoger onderwijs, verenigd in het Nationaal Platform Open Science (NPOS), hebben zich gezamenlijk gecommitteerd om 100% open access publiceren mogelijk te maken. Deze ambitie is terecht heel hoog. Door succesvolle onderhandelingen met uitgevers, verbeterde workflow en ondersteuning aan onderzoekers en door groen als vangnet (Taverne) komen we in 2020 rond de 75%. Deze internationale koploperspositie hebben we weten te realiseren zonder aanvullende financiële middelen. Het pad van de afgelopen jaren moeten we volhouden, aangevuld met extra instrumenten nodig voor de laatste stappen naar 100%. Plan S legt vanaf 2021 de lat nog hoger doordat NWO de eisen, rond door hun gefinancierde publicaties, verder zal opschroeven: publicaties moeten onmiddellijk open access, onder een open licentie (CC-BY), met behoud van copyright beschikbaar zijn. Let op dat dit dus verschilt met definitie in deze jaarlijkse monitor.

Om de 100% open access doelstelling in Nederland te realiseren is een brede nationale aanpak nodig met een divers palet aan instrumenten. Dit vereist ook betrokkenheid van kleinere onderzoeks-, archief- en museum-instellingen. De kunst is m.i. juist om bij een nationale aanpak de verschillende sporen bij elkaar te krijgen. Momenteel loopt er, met medewerking van uw ministerie, een haalbaarheidsstudie naar uitbreiding consortium voor laatste stappen naar 100%. De budgetten hiervoor liggen deels buiten de huidige middelen

van de universiteiten (lees universitaire bibliotheken) en is een belangrijk aandachtspunt. Bestuurlijk overleg tussen de belangrijkste stakeholders is in voorbereiding.

Krachtige vervolgaanpak noodzakelijk

Onze inzet voor open access publiceren resulteert in een stijgende lijn. Dat is hoopvol, maar een krachtige aanpak is hard nodig voor de resterende stappen naar de 100% ambitie. Dit vereist een bredere dan wel nationale aanpak met sterkere facilitering vanuit OCW/de minister (wet- en regelgeving, financiële stromen) en eventueel via NPOS. Dit moet er uiteindelijk in resulteren dat alle wetenschappelijk output voor iedereen, direct (zonder embargo) toegankelijk en (her)bruikbaar is. Gezien de afhankelijkheid van een groot aantal factoren kiezen we voor een gevarieerde aanpak die rekening houdt met de pluriforme publicatiecultuur, de grote diversiteit aan type instellingen, de internationale verschillen in op access beleid en de grote verschillen tussen uitgevers. En dat wetenschappers meerdere wegen hebben om hun onderzoek te delen.

Plan S compliance met sterkere facilitering vanuit overheid

Wetenschappers in dienst bij alle instellingen moeten ook kunnen voldoen aan de implementatie-eisen van Plan S via zowel transformatieve deals als via de groene route. M.b.t. transformatieve deals is het essentieel dat alle wetenschappers (ook buiten de universiteiten) open access kunnen publiceren en dat hun instellingen aansluiten bij de nationale onderhandelingen en zo Plan S compliant worden. Bij die instellingen ontbreekt echter vaak de middelen om aan landelijke deals mee te doen en dit vereist politieke- bestuurlijke oplossingen. Bestuurlijke oplossingen zijn ook nodig richting de laatste pluriforme stappen naar 100% (o.a. long tail met kleinere uitgevers, society gedreven-, domein specifieke- en full gold-uitgevers, en het open acces krijgen van andere wetenschappelijk output naast peer-reviewed artikelen).

M.b.t. groene route moeten we melden dat Taverne niet Plan S compliant is en dat vele wetenschappers zich niet auteursrechtelijk beschermd voelen om met een 0 maanden embargo-periode hun artikel met een CC-BY licentie via de groene route te deponeren. Aanpassingen van de auteurswet zouden daarbij zeer welkom zijn. Daarbij denken wij aan twee essentiële randvoorwaarden:

1. Een verbod om auteursrechten exclusief over te dragen, zodat auteurs altijd in de gelegenheid blijven om hun werk in open access te delen (vergt aanpassing artikel 2 Auteurswet).
2. Een wettelijk verankerd recht om ten alle tijden het recht te behouden om een werk onmiddellijk bij publicatie te delen, desnoods in de auteursversie (vergt aanscherping artikel 25fa auteurswet). Dit zal ook moeten gelden als het auteursrecht of de exclusieve licentie aan een uitgever is overgedragen.

Gezamenlijk optrekken noodzakelijk

Als door de Corona crisis van de afgelopen maanden iets duidelijk geworden is, dan is het hoe relevant en urgent het is dat wetenschappelijke literatuur onmiddellijk via open access beschikbaar komt. En dat die literatuur vervolgens ook voor iedereen wereldwijd herbruikbaar is en dus onder open licentie beschikbaar is. De Nederlandse universiteiten zetten sinds 2015 vol in op open access en open science. Daarbij werken wij in toenemende mate samen met andere stakeholders in binnen- en buitenland. Want alleen dan is deze mondiale transitie te realiseren.

VSNU zal samen met uw ministerie vol inzetten om het streven 'open access is de norm', waar te maken. Ik zie uit naar voortzetting (en uitbreiding) van onze constructieve samenwerking op deze belangrijke thema's.

Met vriendelijke groet,

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'P' followed by a long horizontal stroke that tapers to the right.

Drs. P.J. Duisenberg
Voorzitter